OANA BOC

ASPECTE ALE DEFINIRII TEXTULUI LITERAR DIN PERSPECTIVA LINGVISTICII LUI EUGENIU COȘERIU

0. Modalitățile de înțelegere a textului literar din perspectivă teoretică și, în consecință, orientările din poetica lingvistică au fost strâns legate și influențate de direcțiile lingvistice, în special în privința principiilor generale care au stat la baza considerării literarității înseși. Astfel, direcțiile importante ale lingvisticii au generat tipuri corespondente în poetică (poetica structuralistă, poetica generativă, poetica ilocuționară etc.). Cercetarea poetică a încercat să regândească premisele teoretice lingvistice printr-un efort de adaptare la literatură a acestora. Ambiția constantă a poeticilor lingvistice a fost, așa cum remarca N. Manolescu (1987/2002, p. 9), „să smulgă poeziei secretul ei la nivelul cel mai intim: acela al limbajului". Altfel spus, obiectul poeticii se regăsește, de fapt, paradoxal, în ceea ce constituie chiar misterul poeziei:

> „obiectul poeticii este în primul rând răspunsul la întrebarea: ce face dintr-un mesaj verbal o operă de artă" (Jakobson 1963).

Acest enunț relevă dubla condiție a literaturii, aceea de a fi, simultan, fapt discursiv și fapt artistic: „artă prin cuvânt", prin limbaj.

De aceea, cred că modul în care este definit limbajul este esențial pentru înțelegerea literaturii. Dacă pornim de la o definire reducționistă a limbajului, drept „instrument de comunicare", ajungem la o dilemă insurmontabilă în ceea ce privește înțelegerea poeziei, dilemă sintetizată astfel de N. Manolescu:

> „Nu este chiar o chestiune naivă aceea de a ști de ce limbajul poetic se comportă ca și cum n-ar urmări să asigure trecerea mesajului de la emițător la receptor, ci s-o împiedice. Ce fel de comunicare este aceea care încalcă nu doar regulile capabile a-i garanta o eficiență maximă, dar chiar și pe acelea care i-ar permite minima realizare a scopului ei fundamental? De ce, cu alte cuvinte, ar formula Rimbaud enunțul din versurile sale de o asemenea manieră încât să nu-l înțelegem, în ciuda faptului că toate cuvintele și modurile combinării lor ne sunt familiare?" (1987/2002, p. 14).

Autorul pune în discuție o întreagă orientare a poeticii jakobsoniene:

> „Celebra definiție jakobsoniană se află, de altfel, la originea considerării limbajului poetic ca un limbaj paradoxal: poezia este limbaj și deci comunicare, dar pare a nu voi să comunice nimic despre lume" (*ibidem*).

1. Acest impas enunțat și amendat de N. Manolescu este generat, în opinia noastră, de următoarele probleme:

BDD-A13521 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 20:50:17 UTC)

• Înțelegerea limbajului ca instrument de comunicare și a funcției limbajului ca fiind cea comunicativă (fapt care reprezintă o reducție pragmatică a limbajului) și, de aici, înțelegerea literaturii în termenii teoriei comunicării;

• Problema raportării specificității poetice la limbajul comun, la discursul pragmatic, care este radical diferit de textul poetic, prin finalitatea distinctă și ireductibilă;

• Problema comunicării în poezie.

Privite din unghiul lingvisticii coșeriene, aceste „dileme" își găsesc o rezolvare, întrucât poezia este considerată pe baza unor principii epistemologice esențial diferite. O să ne referim în continuare la aspectele enunțate mai sus, încercând să relevăm câteva coordonate importante ale acestei viziuni teoretice, care contribuie în mod esențial la o definire și la o înțelegere adecvată a textului literar[1].

2. Dilema generată de încercarea de a explica poezia pe baza teoriei jakobsoniene, a trecerii mesajului de la emițător la receptor, își găsește răspunsul în teoria coșeriană în următoarele considerații:

2.1. Așa cum afirmam mai sus, înțelegerea literaturii (ca artă prin limbaj) trebuie să se raporteze în primul rând la definirea limbajului. În viziunea teoretică a lui E. Coșeriu, limbajul nu poate fi definit drept „instrument de comunicare" și, în consecință, funcția sa esențială, primordială nu este cea comunicativă (transmiterea de informații), așa cum susține teoria jakobsoniană în mod implicit și explicit. Limbajul este definit de E. Coșeriu, în spirit hegelian, ca

> „primă apariție, ca naștere a umanului și ca deschidere a posibilităților proprii ale omului" (Coseriu 1967/1977, p. 64).

Limbajul este în mod primordial o activitate umană liberă, un proces dinamic care aparține activității intelectuale a omului, activitate care e potențial infinită, stând sub semnul creativității. Limbajul nu este în primul rând întrebuințare (așa cum relevă orientările care reduc limbajul la instrumentalitate, la întrebuințarea sa în scopuri practice), ci „creație de semnificate" (instituire de conținuturi într-o limbă)**,** o modalitate specifică omului de a lua contact cu lumea, de a cunoaște realitatea pe care ființa umană o clasifică și o exprimă prin semnificate. De asemenea, orice act lingvistic e un act creator, fie ca selecție liberă a unităților limbii, fie ca expresie a unor intuiții mereu inedite (Coseriu 1952/1977). Astfel, limbajul este creație continuă, *enérgeia*, în termeni aristotelici (de altfel, teoria coșeriană a limbajului se înscrie, din această perspectivă, în orizontul deschis de Aristotel și Wilhelm von Humboldt). Însă această creativitate stă mereu sub semnul alterității, deoarece subiectul creator de limbaj este, cum observă E. Coșeriu, un 'subiect între subiecte'.

Această definire complexă a limbajului dintr-o perspectivă esențială și intrinsecă privește limbajul în ceea ce este el primordial, autonom, fără a-l reduce la ceea

[1] Într-o lucrare anterioară (Boc 2007), ne-am ocupat pe larg de această temă, în încercarea de a oferi o perspectivă amplă și detaliată asupra viziunii teoretice coșeriene, precum și o aproximare globală a posibilităților de valorificare a acesteia în înțelegerea textualității literare.

BDD-A13521 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 20:50:17 UTC)

ce îi este secundar, accesoriu şi derivat. Altfel spus, funcţia fundamentală şi esenţială a limbajului este 'funcţia semnificativă' – creaţia liberă de semnificate (instituirea de conţinuturi lingvistice) în alteritate. Acest concept coşerian de 'funcţie semnificativă' defineşte nu numai esenţa creatoare a limbajului, ci şi autonomia sa funcţională, în spiritul conceptului aristotelic de logos semantic. E. Coşeriu atrage atenţia că, dacă ne limităm să observăm limbajul ca activitate de a vorbi (în sensul de a realiza acte lingvistice particulare), putem fi conduşi la identificarea funcţiei sale, a propriei sale finalităţi cu funcţia sau cu tipurile de funcţii (ulterioare) ale actelor de vorbire care se realizează cu ajutorul său. În consecinţă, considerarea funcţiei comunicative drept funcţia esenţială a limbajului (considerarea limbajului drept „instrument de comunicare") constituie una dintre erorile epistemologice ale orientărilor contemporane din poetica lingvistică. Aceste orientări s-au fundamentat pe concepţii lingvistice pentru care funcţia esenţială a limbajului era redusă la comunicare şi, astfel, limbajul nu era decât un „instrument de comunicare", iar comunicarea uzuală, practică, reprezenta etalonul, punctul zero la care era raportată poezia şi prin care se încerca definirea esenţei poeziei.

Aceste abordări lingvistice eşuează, neputând să explice esenţa poeticităţii. Iar eroarea fundamentală se află la nivel primar, epistemologic: pentru că încercau să explice logosul poetic prin raportare la logosul pragmatic sau chiar la logosul apofantic (s-a definit adesea poezia ca „deviere" de la limbajul comun sau de la limbajul ştiinţific[2]); însă aceste tipuri de logos reprezintă finalităţi distincte ale logosului semantic şi sunt, astfel, ireductibile în natura lor funcţională una la cealaltă.

Statutul special şi privilegiat al poeticului, acela de a fi consubstanţial cu finalitatea primordială a limbajului (ca logos semantic), şi anume aceea de a intui, delimita şi crea „esenţe", dar la nivelul sensului, face ca poezia să nu mai poată fi definită drept o „deviere", nici o funcţie lingvistică printre altele, fie ea şi 'funcţie poetică', aşa cum susţine poetica jakobsoniană.

2.2. Aşadar, un aspect important pentru înţelegerea poeziei vizează problema (mai exact, imposibilitatea) raportării poeziei la limbajul comun (obişnuit, cotidian). Această problemă îşi găseşte în teoria coşeriană un dublu răspuns: o definire şi o înţelegere adecvată a poeziei este posibilă doar prin raportare la limbaj în sine (la logosul semantic), deoarece poezia este „limbaj absolut" şi, de asemenea, există o diferenţă esenţială la nivelul finalităţii creaţiei de sens între limbajul comun (care are finalitate pragmatică) şi poezie (care se caracterizează prin finalitatea creaţiei de lumi).

[2] Diverse orientări din poetică au propus, mai ales în a doua jumătate a secolului al XX-lea, definirea limbajului poetic prin conceptul de deviere. Acest concept devine, astfel, unul dintre cele mai vehiculate şi mai dezbătute concepte din poetică în acea perioadă. Una dintre dificultăţile teoretice majore ridicate de acest concept a fost stabilirea reperului, a „gradului zero" în raport cu care se produce devierea. Indiferent de nuanţele terminologice sau conceptuale propuse, majoritatea teoriilor stabilesc acest reper la nivelul „limbajului comun" şi al normelor sale uzuale (în termeni integralişti, la nivelul *logosului pragmatic*). Dar uneori, termenul de referinţă este „limbajul ştiinţific" (sau *logosul apofantic*). Astfel, Solomon Marcus (1979) susţine definirea limbajului poetic ca o deviere de la limbajul ştiinţific.

BDD-A13521 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 20:50:17 UTC)

Pentru E. Coşeriu relaţia dintre ‘limbaj’ şi ‘poezie’ este o problemă de importanţă centrală, pe care o discută în diverse secvenţe ale operei sale ştiinţifice, de exemplu, în articolul *Tesis sobre el tema „lenguaje y poesia”* (1971/1977) şi, mai amplu, în volumul *Linguistica del testo* (1981/1997).

Punctul de plecare în abordarea acestei problematici îl reprezintă „identitatea dintre limbaj şi poezie”, specificată ca o identitate de esenţă.

E. Coşeriu punctează câteva dintre argumentele fundamentale, cu rădăcini în gândirea aristotelică, dar şi sugestiile oferite de G. F. Hegel, de M. Heidegger şi, mai ales, de G. Vico şi de B. Croce (de natură filosofică în special), care au condus la identificarea limbajului cu poezia, şi anume:

a. Prioritatea atât a limbajului ca atare, ca semanticitate, cât şi a poeziei faţă de distincţiile adevăr/neadevăr, existenţă/nonexistenţă constituie unul dintre argumentele de bază în susţinerea identităţii dintre limbaj şi poezie.

> „Se va spune că şi poezia este anterioară distincţiei adevăr/neadevăr, fiindcă nu vorbeşte despre o realitate, ci construieşte o realitate şi este anterioară distincţiei existenţă/nonexistenţă. Aşa cum cuvântul nu este o dovadă a existenţei lucrului desemnat, tot aşa poezia nu este un document de existenţă. (Prin poezie înţelegem literatura ca artă, în general)” (Coşeriu 1994, p. 16).

E. Coşeriu demonstrează că ‘poezia’ nu este „un uz lingvistic printre altele”, ci reprezintă „limbajul pur şi simplu (fără adjective)”, mai precis, „realizarea tuturor posibilităţilor limbajului ca atare” (Coseriu 1971/1977, p. 203). „Limbajul ca atare” sau „limbajul pur şi simplu” sau „limbajul absolut” reprezintă pentru E. Coşeriu *lógos*-ul *semantikós* aristotelic, anterior oricărei determinări, oricărei finalităţi (fie ea apofantică, pragmatică sau poetică), limbajul exclusiv semantic, a cărui funcţie esenţială şi primordială este aceea de a semnifica, adică, într-o primă aproximare, de a capta unitatea unei esenţe, de a delimita şi de a institui posibilităţile ‘modurilor-de-a-fi-în-general’, creând astfel conţinuturi semnificative. Acest conţinut semnificativ pur lingvistic, semnificatul, condensează în esenţă posibilităţi de a fi, el reprezentând în termeni aristotelici acel ‘unicum’, acea unitate pe care o putem recunoaşte în lucruri.

De aici cred că putem înţelege faptul că în poezie se obiectivează conţinuturi intuitive ale conştiinţei subiectivităţii creatoare (postulată ca absolută) şi se instituie, la nivelul lingvistic superior care este sensul textual poetic, conţinuturi semnificative care actualizează posibilităţi nelimitate şi universale, necaptate încă (poate doar „întrezărite” intuitiv în conştiinţa umană, dar neobiectivate până în acel moment). În aceasta constă, de fapt, universalitatea literaturii: în materializarea la nivelul sensului textual poetic a unor conţinuturi cognitive ale conştiinţei (intuiţii inedite), ce ţin de esenţa umană, de posibilităţile sale infinite.

Această pură posibilitate este universală. Din această perspectivă este legitimă, în linia filosofiei limbajului deja menţionate, echivalarea poeticului cu semanticul. ‘Poezia’ nu validează particularul, nu este verificabilă empiric, nu stă sub semnul

BDD-A13521 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 20:50:17 UTC)

veridicității sau al falsității. 'Poezia' este și ea universală ca „posibilitate pură"[3]. Acest fapt este relevat chiar începând cu *Poetica* lui Aristotel:

> „[...] datoria poetului nu e să povestească lucruri întâmplate cu adevărat, ci lucruri putând să se întâmple în marginile verosimilului și ale necesarului […]. De aceea și e poezia mai filozofică și mai aleasă decât istoria: pentru că poezia înfățișează mai mult universalul, câtă vreme istoria, mai degrabă particularul" (Aristotel 1965, cap. IX, p. 64–65).

b. Un alt argument în susținerea identității dintre limbaj și poezie este acela că atât poezia, cât și limbajul reprezintă „acte de cunoaștere intuitivă", de „înțelegere intuitivă a ființei", de descoperire a universalului în individual. Semnificatele captează și delimitează, creând astfel conținuturi lingvistice, esențe ale unor „moduri de a fi" (de exemplu, modul-general-de-a-fi-arbore, modul-general-de-a-fi-om etc.). Regăsim în individualitatea semnificatului un model de universalitate. Și poezia, și limbajul sunt creații prin care se realizează „obiectivări ale conținuturilor intuitive ale conștiinței".

Așadar, în viziunea lui E. Coșeriu, limbajul este identic cu poezia doar dacă proiectăm asupra lui această perspectivă esențială și absolută, din perspectiva acelor dimensiuni pe care E. Coșeriu le numește „universalii esențiale", și anume dimensiunea semanticității și cea a creativității.

Alteritatea este în viziunea teoretică a lui E. Coșeriu o altă dimensiune constitutivă limbajului, alături de semanticitate și creativitate. La nivelul acestei dimensiuni, Eugeniu Coșeriu situează diferența esențială dintre limbaj și poezie, mai exact, imposibilitatea identificării lor. Astfel, E. Coșeriu insistă asupra faptului că subiectul creator de limbaj nu este subiect absolut și, prin aceasta, proiectează o altă perspectivă asupra relației dintre limbaj și poezie: subiectul creator de limbaj este un „subiect relativ", „un subiect între subiecte", iar limbajul este, în consecință, „înțelegere și structurare a lumii", în timp ce subiectul creator de poezie (de artă în general) este un subiect absolut, iar „poezia e întotdeauna absolută și creează și alte lumi posibile" (Coseriu 1971/1977, p. 206–207).

2.3. Am arătat că limbajul poetic reprezintă pentru E. Coșeriu limbaj în ipostaza sa absolută și constituie „locul manifestării plenare a tuturor posibilităților de sens ale limbajului ca atare" (Coseriu 1971/1977, p. 202–204; 1981/1997, p. 140–141; 1994, p. 145–162). Sintetizând, această considerație condensează în formula sa aspecte teoretice complexe:

a. poezia este, ca limbajul în esența sa, o activitate creatoare, liberă a omului și, astfel, o activitate culturală potențial infinită[4] și

[3] O primă implicație ar fi aceea că, deși „genetic" ar fi posibil ca un anumit eveniment real să fi constituit „sursa de inspirație", poezia transgresează întotdeauna acel ipotetic eveniment, ea excluzând prin esența naturii sale (universalitatea) un astfel de determinism irelevant din perspectiva sensului textual poetic.

[4] Astfel, este inacceptabilă definirea reducționistă a limbajului ca „instrument de comunicare".

BDD-A13521 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 20:50:17 UTC)

b. 'poezia' este creația unui „subiect absolut", „unic, singur, în sine", „dezlegat de relațiile pe care le are" (Coșeriu 2004, p. 80), adică un 'subiect' care se raportează numai la ceea ce el a creat, E. Coșeriu negând astfel dimensiunea alterității în poezie[5].

Altfel spus, arta nu este condiționată și limitată de anumite circumstanțe contingente ca, de exemplu, obligativitatea comprehensibilității. Așadar, 'poezia' suspendă în mod necesar alteritatea, tocmai pentru a rămâne o creație absolută.

Așa cum am mai argumentat (Boc 2007), cred că alteritatea în poezie trebuie să fie înțeleasă ca o proiecție a subiectivității creatoare (absolute) înseși. Poetul suspendă alteritatea specifică limbajului (o dată cu suspendarea propriului eu empiric) și își asumă un alt tip de alteritate, în care „atribuirea eului"[6] devine atribuirea eului absolut[7]. Astfel, poetul își asumă alteritatea ca fiind coincidentă, consubstanțială cu propria subiectivitate absolută. Alteritatea este, în acest sens, de aceeași natură cu subiectivitatea creatoare, adică o subiectivitate capabilă la rândul ei să re-creeze „o altă lume", prin reinstituirea sensului poetic în unicitatea lui. Cititorul de poezie devine el însuși un subiect absolut, iar poetul își asumă această dimensiune a intersubiectivității ca pe o proiecție a propriei subiectivități.

Astfel, putem înțelege, din perspectiva teoriei coșeriene, de ce poezia nu „comunică" nimic despre lume: nu datorită ocultării funcției referențiale prin intermediul funcției poetice, ci tocmai pentru că finalitatea sa nu se află la nivelul eficacității practice și nici nu se definește în raport cu aceasta. Poezia nu este comunicare nici ca „transmitere de informații", dar, mai mult decât atât, nici chiar ca implicare a dimensiunii alterității (dimensiune esențială și constitutivă a limbajului, însă nu și a poeziei). Însă de aici nu trebuie înțeles faptul că poetul și poezia nu se adresează nimănui, ci trebuie să se înțeleagă faptul esențial că poetul nu urmărește nici să asigure, nici să împiedice trecerea mesajului său la receptor, altfel spus, nu urmărește „să formuleze enunțuri" nici comprehensibile, nici incomprehensibile, tocmai pen-

[5] Dimensiunea alterității, a *comunicării*, care „nu poate lipsi niciodată în limbaj", „în artă lipsește *în mod necesar*" [subl. n.], deoarece „arta nu se face pentru a comunica, ci numai ca să fie, în sensul în care este artă, se înțelege, pe când limbajul se face pentru a comunica cu cineva […]. Aceasta înseamnă că, numai dacă considerăm limbajul în raportul său cu subiectul care l-a creat și cu faptul creat, adică dacă considerăm subiectul ca un subiect absolut, atunci limbajul este exact ca și arta, este subiect care se obiectivează. Dacă-l considerăm ca subiect între subiecte pe acest subiect, atunci nu mai avem același raport absolut […]" (Coșeriu 1994, p. 162).

[6] „Totdeauna vorbirea, limbajul efectiv realizat, este o continuă atribuire a eului. I se atribuie celuilalt aceeași conștiință cu a vorbitorului. […] Sigur că, în realitate, eu nu-i cunosc pe ceilalți în conștiința lor, căci la percepție se poate ca lucrurile să se prezinte diferit. Atunci trebuie ca eu să le atribui celorlalți mereu posibilitatea de a înțelege, să cred că sunt ca mine, că sunt și eu pentru ei ceea ce sunt ei pentru mine" (Coșeriu 1994, p. 22).

[7] Poeții au intuiția acestui fapt. De exemplu, T. Arghezi mărturisește în *Vers și poezie*: „Cu o poezie se întâmplă același lucru ca și cu o *rugăciune*; scrisă de un închinător *ca pentru el*, devenind publică o citește fiecare pentru el însuși, adică: o citesc toți pentru toți; e individuală, dar pentru acest motiv e generală" (Arghezi 1974, p. 51).

BDD-A13521 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 20:50:17 UTC)

tru că finalitatea actului poetic nu este una practică. În și prin opera sa, poetul creează o lume în acord cu propriile sale intuiții considerate ca absolute, neraportate la ceilalți. Aceasta deoarece, așa cum am argumentat mai înainte, intersubiectivitatea în poezie este postulată a fi de aceeași natură cu subiectivitatea creatoare: intersubiectivitatea devine o proiecție a subiectivității absolute, în spirit humboldtian (lectorul devine el însuși poet). Finalitatea actului poetic este așadar 'creația de lumi' de către subiectivitatea absolută.

2.4. În opinia lui Eugeniu Coșeriu atât termenul de „mesaj", cât și cel de „cod", proveniți din teoria comunicării, sunt improprii și nu se pot aplica textului literar[8]. Astfel, poezia nu poate fi înțeleasă în termenii teoriei comunicării.

Aceasta deoarece sensul, conținutul lingvistic specific planului individual al limbajului, deci specific unui act particular de vorbire, este conținutul care se construiește, se creează prin integrarea și depășirea straturilor de conținut anterioare, designație (conținutul specific planului universal al limbajului) și semnificat (conținutul specific planului istoric al limbajului). Prin aceasta, sensul reprezintă o „modalitate lingvistică superioară". Sensul este

> „conținutul propriu al unui text, adică ceea ce textul exprimă dincolo de (sau prin) desemnare și semnificat" (Coșeriu 1973/2000, p. 246).

Astfel, sensul nu se transmite, ci se creează și se recreează.

În viziune coșeriană, sensul este „dublu semiotic": presupune o actualizare a unui dublu raport semiotic analog celui din semn. Semnificatele împreună cu designațiile corespunzătoare lor constituie o primă serie de relații. Acestea devin un nou semnificant (o nouă expresie) pentru un alt conținut de ordin superior, de natură mai complexă, care este sensul. Primul raport semiotic vizează, astfel, semnele lingvistice care constituie textul, semne care semnifică și designează inițial, ceva ce noi înțelegem tocmai în calitate de vorbitori care cunosc atât aceste semne, cât și regulile de folosire a lor. Al doilea raport semiotic presupune transformarea primului raport semiotic în expresie, în semnificant de grad secund pentru un semnificat superior și complex.

Construcția de sens poate presupune o activare preponderentă a primului raport semiotic și un nivel rudimentar de „articulare a sensului" („a-se-referi-pur-și-simplu-la-o-realitate-empirică", „a-nu-avea-nici-un-sens-ulterior") (Coșeriu 1981/2013, p. 79–82), semnele lingvistice constitutive textului semnificând și desemnând ceva ce noi înțelegem pe baza cunoașterii pe care o avem despre aceste semne și despre regulile de folosire a lor. Această modalitate a sensului este specifică textualității de tip comunicativ-informativ, adică textualității pragmatice și științifice. Așa cum am arătat deja, în înțelegere coșeriană, poezia nu poate fi definită prin raportare la limbajul obișnuit.

[8] Pentru o discuție amplă și pertinentă asupra teoriei jakobsoniene, a se vedea Coșeriu 1981/2013, p. 89–105. Eugeniu Coșeriu relevă în această analiză atât insuficiențele teoriei funcțiilor limbajului în comunicare, cât și deschiderile pe care le poate oferi această teorie formulată de Jakobson.

BDD-A13521 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 20:50:17 UTC)

Construcția de sens specifică textualității literare, creațiilor artistice, simbolice presupune o articulare mult mai complexă a sensului și de natură diferită față de textualitatea de tip comunicativ-informativ[9]. Iar această abordare a textualității literare în specificitatea ei ireductibilă constituie, de fapt, obiectul poeticii. O valorificare teoretică a acestui fundament epistemologic oferit de lingvistica lui Eugeniu Coșeriu este realizată extrem de pertinent de Mircea Borcilă, care propune o nouă orientare în poetica lingvistică – poetica antropologică – revalorizând în acest cadru și teoria blagiană a metaforei (ne rezumăm să amintim aici doar câteva dintre numeroasele sale studii în care sunt discutate coordonatele esențiale ale acestei novatoare propuneri teoretice: Borcilă 1997a, 1997b, 2001, 2002 etc.).

3. În concluzie, în opera coșeriană putem identifica numeroase sugestii legate de delimitarea unui cadru adecvat de abordare și de definire a textului literar. Deși E. Coșeriu nu propune în ansamblul teoriei sale o abordare sistematică a problemelor specificității textului literar, afirmând explicit că acesta reprezintă, de fapt, domeniul poeticii și al esteticii, totuși lingvistica lui Eugeniu Coșeriu oferă un cadru teoretic preliminar, o bază epistemologică solidă, necesară atât unor clarificări de principiu, cât și unei abordări sistematice și riguroase a textelor literare în individualitatea lor, un cadru conceptual adecvat abordării textului literar în specificitatea lui.

Așadar, considerăm că problema definirii și a înțelegerii poeziei, problemă sintetizată de N. Manolescu prin întrebarea „de ce ar formula Rimbaud enunțul din versurile sale de o asemenea manieră încât să nu-l înțelegem, în ciuda faptului că toate cuvintele și modurile combinării lor ne sunt familiare?”, își găsește răspunsul din această perspectivă pe care o deschide lingvistica integrală a lui E. Coșeriu prin teza subiectului absolut și proiecția lui la nivelul intersubiectivității, teza articulării sensului și a creației de lumi în poezie și în mod special printr-o abordare tipologică a textualității, abordare care formulează distincții conceptuale situate chiar la nivelul profund al finalității instituirii sensului textual.

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE. SIGLE

ALIL = „Anuar de lingvistică și istorie literară”, Iași, I, 1964 și urm.

Arghezi 1974 = Tudor Arghezi, *Ars poetica*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1974.

Aristotel 1965 = Aristotel, *Poetica*. Studiu introductiv, traducere și comentarii de D. M. Pippidi, București, Editura Academiei R.P.R., 1965.

Boc 2007 = Oana Boc, *Textualitatea literară și lingvistica integrală. O abordare funcțional-tipologică a textelor lirice ale lui Arghezi și Apollinaire*, Cluj-Napoca, Editura Clusium, 2007.

Boc 2013 = Oana Boc, *Sens/sens poetic – o abordare din perspectiva lingvisticii coșeriene*, în „Limba română” (Chișinău), XXIII, 2013, nr. 5–6 (215–216), p. 75–87.

Borcilă 1997a = Mircea Borcilă, *Între Blaga și Coșeriu. De la metaforica limbajului la o poetică a culturii*, în „Revista de filosofie”, XLIV, 1997, nr.1–2, p. 147–163.

[9] Pentru o aproximare generală a distincției *sens/sens poetic*, din perspectiva lingvisticii integrale, vezi Boc 2013.

BDD-A13521 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 20:50:17 UTC)

Borcilă 1997b = Mircea Borcilă, *Dualitatea metaforicului și principiul poetic*, în *Eonul Blaga. Întâiul veac*. Culegere de lucrări dedicată Centenarului Lucian Blaga (1895–1995), București, Editura Albatros, 1997.
Borcilă 2001 = Mircea Borcilă, *Eugeniu Coșeriu și bazele științelor culturii*, în „Academica", XI, 2001, nr. 7–8, p. 22–23 (publicat integral în „Revistă de lingvistică și știință literară", 2001, nr. 184–198, p. 37–47).
Borcilă 2002 = Mircea Borcilă, *Lingvistica integrală și fundamentele metaforologiei*, în DR, serie nouă, VII–VIII, 2002–2003, p. 47–77.
Coseriu 1952/1977 = Eugenio Coseriu, *La creación metafórica en el lenguaje*, în Coseriu 1977, p. 66–102.
Coseriu 1967/1977 = Eugenio Coseriu, *El lenguaje y la comprensión de la existencia del hombre actual*, în Coseriu 1977, p. 34–65.
Coseriu 1971/1977 = Eugenio Coseriu, *Tesis sobre el tema „lenguaje y poesía"*, în Coseriu 1977, p. 201–207.
Coseriu 1977 = Eugenio Coseriu, *El hombre y su lenguaje. Estudios de teoría y metodología lingüística*, Madrid, Editorial Gredos, 1977.
Coseriu 1981/1997 = Eugenio Coseriu, *Linguistica del testo. Introduzione a una ermeneutica del senso*. Edizione italiana a cura di Donatella de Cesare, Firenze, La Nuova Italia Scientifica, 1997.
Coșeriu 1973/2000 = Eugeniu Coșeriu, *Lecții de lingvistică generală*. Traducere în limba română de Eugenia Bojoga, Chișinău, Editura ARC, 2000.
Coșeriu 1981/2013 = Eugeniu Coșeriu, *Lingvistica textului. O introducere în hermeneutica sensului*. Ediție îngrijită de Jörn Albrecht. Versiune românească și index de Eugen Munteanu și Ana-Maria Prisacaru. Postfață de Eugen Munteanu, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza", 2013.
Coșeriu 1994 = Eugeniu Coșeriu, *Prelegeri și conferințe 1992–1993*. Supliment al ALIL, XXXIII, 1992–1993, Iași, 1994.
Coșeriu 2004 = Eugeniu Coșeriu, *Prelegeri și seminarii la Universitatea „Lucian Blaga" din Sibiu*. Texte consemnate, cuvânt înainte și anexă de Doina Constantinescu, Editura Universității „Lucian Blaga", Sibiu, 2004.
Jakobson 1960/1963 = Roman Jakobson, *Essais de linguistique générale*, Paris, Les Éditions de Minuit, 1963.
Manolescu 1987/2002, Nicolae Manolescu, *Despre poezie*, Brașov, Editura Aula, 2002.
Marcus 1979 = Solomon Marcus, *Poetica matematică*, București, Editura Academiei R.S.R., 1979.

QUELQUES ASPECTS CONCERNANT LA DÉFINITION DU TEXT LITTÉRAIRE DU POINT DE VUE DE LA LINGUISTIQUE D'EUGENIU COȘERIU
(*Resumé*)

La compréhension et la définition du texte littéraire peuvent trouver dans la vision théorique d'Eugeniu Coseriu un fondament epistémologique adéquate. Par la définition du langage comme activité créatrice et de la fonction significative comme fonction essentielle du langage, tout comme par d'autres aspects conceptuels (la thèse du sujet absolu, la thèse du double rapport sémiotque dans l'articulation du sens, la définition de la poésie comme "langage absolu", en tant que lieu de la manifestation plénière de toutes les possibilités de sens du langage, la thèse de la création de mondes en poésie, etc.) la linguistique d'Eugeniu Coseriu peut offrir un arrière-plan théorique sur lequel se projette la recherche poétique en tant qu'étude du texte littéraire dans sa spécificité irréductible. En meme temps, les distinctions conceptuels entre les finalités poétique, pragmatique et apophantique formulées par Arisote et révalorisées par la théorie cosérienne sont d'importance centrale pour la compréhension et la définition de la textualité littéraire. Il faut postuler une discontinuité de principe

BDD-A13521 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 20:50:17 UTC)

au niveau fonctionnel – la finalité poétique se distinguant typologiquement des autres finalités à un moment profond, comme finalité interne discursive de la "création de mondes".

Cuvinte-cheie: *textualitate literară, sens, sens poetic, funcție semnificativă, funcție poetică*.
Mots-clés: *textualité littéraire, sens, sens poétique, fonction significative, fonction poétique*.
Keywords: *literary textuality, meaning, poetic meaning, significative function, poetic function.*

Universitatea „Babeș-Bolyai"
Facultatea de Litere
Cluj-Napoca, str. Horea, 31
o_boc@yahoo.com

BDD-A13521 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 20:50:17 UTC)